

MEMO terugkoppeling inventarisatie GWSW en voorstel voor ondersteuningsaanbod verdere implementatie

Van: Jan Wisse, Charles Rijsbosch

dd.: november 2025

Inleiding

Afgelopen jaar heeft een gebiedsbrede inventarisatie plaatsgevonden naar de implementatie van de digitale standaardtaal “Gegevenswoordenboek Stedelijk Water (GWSW)”. De firma Duopp (Marco van Bijnen) heeft daarvoor bij alle inliggende gemeenten (29x) en het waterschap interviews afgenomen.

Deze memo bestaat uit 3 delen:

1. *Waarom ook alweer?* In het eerste stukje schetsen we kort het belang en de meerwaarde die wij zien van het gebruik van GWSW in onze (afval)watersector;
2. *Terugkoppeling.* Vervolgens geven we een terugkoppeling van de uitkomsten van de inventarisatie, met de belangrijkste conclusies;
3. *Hoe nu verder?* Tot slot schetsen we de uitgangspunten die we voor ogen hebben met een **GWSW-stappenplan**, om met alle gemeenten en het waterschap in het PWVE op minimaal een gelijk basisniveau te komen in de registratie van onze (afval)watersystemen, inclusief opname in de Rioned-database. Het idee daarbij is om gemeenten zoveel mogelijk te ontlasten en dit collectief als PWVE op te pakken.

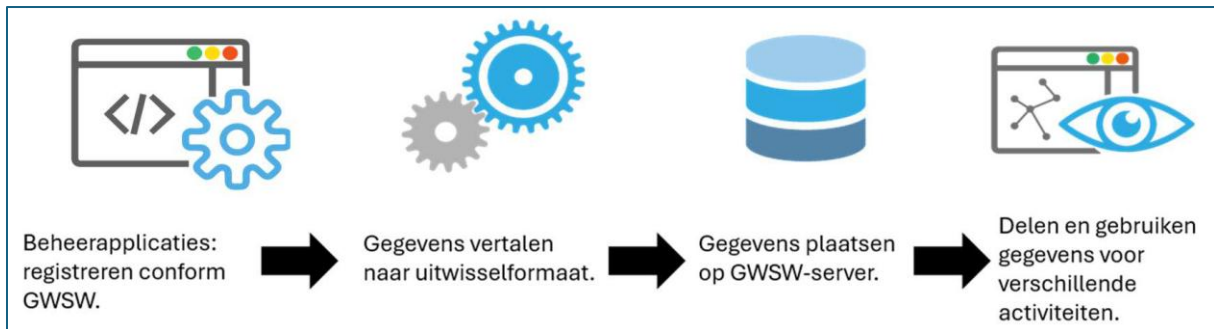
DEEL 1. GWSW, waarom ook alweer?

GWSW-gegevensstandaard

Het Gegevenswoordenboek Stedelijk Water (GWSW) is een digitale standaardtaal voor stedelijk waterbeheer. Het betreft een open datastandaard voor het eenduidig registreren, uitwisselen en ontsluiten van gegevens over stedelijk water en riolering. Concreet bestaat het GWSW uit een digitale verzameling van eenduidige definities van objecten, hun kenmerken en hun onderlinge relaties, waarmee het mogelijk wordt eenduidig gegevens uit te wisselen en ook gegevens applicatie-onafhankelijk op te slaan.

Het GWSW stelt gemeenten, waterschappen, adviesbureaus en aannemers in staat om op een consistente manier te communiceren over stedelijke (afval)watersystemen, wat cruciaal is voor een effectief beheer, betrouwbare (integrale) systeemanalyses en het ontwikkelen van doelmatige verbetermaatregelen.

Om uitwisseling van data en informatie mogelijk te maken is het essentieel dat alle partijen met dezelfde systematiek en definities werken en dezelfde (computer)taal spreken. Het GWSW is die gezamenlijke taal waarmee ons werk beter en makkelijker wordt (zie ook Rioned-animatie).

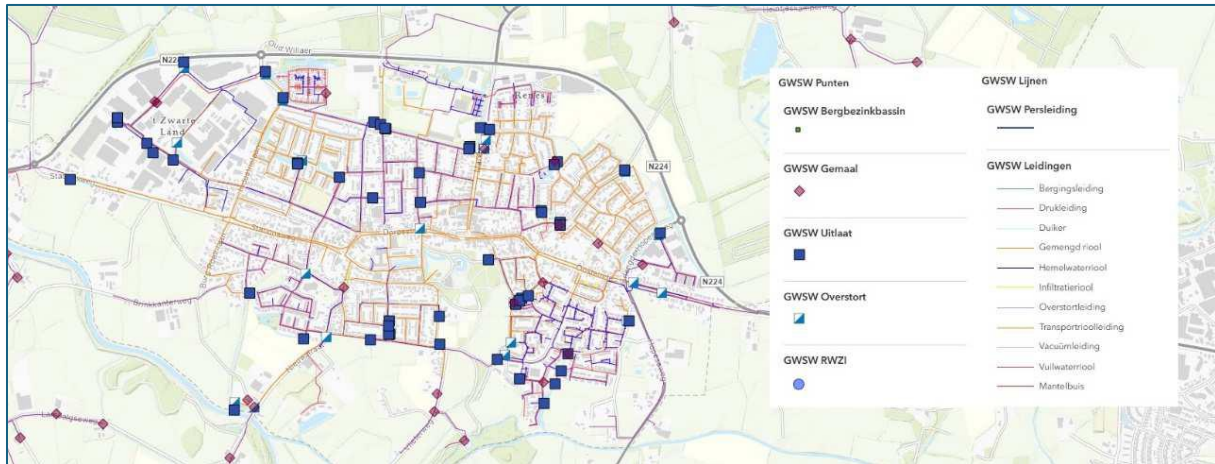
Waarom GWSW?

In het stedelijk waterbeheer worden data en de uitwisseling daarvan steeds belangrijker.

Datagedreven werken en de daarvoor voorwaardelijke GWSW-implementatie dragen immers op de volgende manieren bij aan maatschappelijke weerbaarheid en doelmatigheid:

- **Personele kwetsbaarheid:** Door kennis en informatie eenduidig (gestandaardiseerd) vast te leggen in beheersystemen ondervangen we (deels) onze personele kwetsbaarheid. Onze personele kwetsbaarheid neemt de komende jaren door vergrijzing, flexibilisering en krapte op de arbeidsmarkt alleen maar toe. Hiermee wordt ook de digitalisering en implementatie van standaarden (waaronder GWSW) urgenter;
- **Maatschappelijke kosten-/batenvoordelen:** De kosten- en batenvoordelen van het GWSW zijn indirect maar evident. Zo verbetert GWSW ondermeer data-uitwisseling, lost GWSW knelpunten op (zoals dataverlies en omslachtige inefficiënte opbouw van hydraulische rekenmodellen) en zorgt GWSW voor een eenduidig begrippenkader, wat leidt tot beter beheer en efficiëntere projecten. De door Rioned opgestelde notitie “Business case voor uniforme gegevensuitwisseling op basis van het GWSW” toont aan dat de financieel-economische voordelen van GWSW evident zijn. GWSW-inspanning is daarmee in alle gevallen ‘no regret’.
- **Digitale overheid;** Op 23 maart 2020 heeft het Overheidsbrede -Beleids-overleg Digitale Overheid, op grond van een positief advies van Forum Standaardisatie, besloten om het GWSW als verplichte standaard op te nemen op de ‘Pas toe of leg uit’-lijst. Deze erkenning is per direct ingegaan. Dit betekent dat gebruik van het GWSW in relevante aanbestedingen van overheden voortaan ‘verplicht is, tenzij...’.
- **Klimaatadaptatie en KRW:** De uitdagingen rond klimaatverandering en het ontwikkelen van effectieve en doelmatige KRW-maatregelen (o.a. aanpak riooloverstorten, betere zuiveringsprestaties door sturing in de afvalwaterketen) vragen om integrale organisatie overstijgende systeemanalyses waarvoor koppeling van diverse databronnen nodig is. Een goed voorbeeld hiervan is de door Rioned ontwikkelde BGT-inlooptabel en BGT-inlooptool waarmee gegevens uit de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) kunnen worden gekoppeld aan de GWSW-conforme rioleringsdata.
- **Calamiteiten- en incidentenbestrijding:** Calamiteiten en incidenten vragen om kordaat ingrijpen om zo de gevolgschade beperkt te houden. Het snel beschikbaar hebben van eenduidige en actuele informatie is daarbij cruciaal om geen kostbare tijd te verliezen en de juiste keuzes te kunnen maken. GWSW draagt bij aan deze informatiebehoefte. Zo wordt momenteel een ‘Calamiteiten Field App’ ontwikkeld waarbij direct wordt gekoppeld met de GWSW-server.
- **Monitoring en rapportage:** Monitoring en rapportage draagt bij aan beter inzicht in de prestaties van onze (afval)watersystemen. Verder gaan er vanuit de herziene EU-richtlijn

Stedelijk Afvalwater diverse monitorings- en rapportageverplichtingen gelden. Ook zien we een toename in het aantal WOO2-verzoeken waarbij wij als overheden verplicht zijn om de opgevraagde informatie binnen 4 of 6 weken te leveren. GWSW schept goede voorwaarden om efficiënt(er) aan voornoemde monitorings- en rapportagebehoeftes te voldoen.

DEEL 2. GWSW-inventarisatie: resultaten & conclusies

Afgelopen jaar heeft op initiatief van het waterschap (en onder begeleiding van de firma Duopp) een interviewronde plaatsgevonden bij 29 gemeenten en het waterschap. Hierbij is bij de Beleidsadviseur(s) Water en Riolerings- en Riool(data)beheerder(s) aan de hand van een vragenlijst een beeld opgehaald van ondermeer:

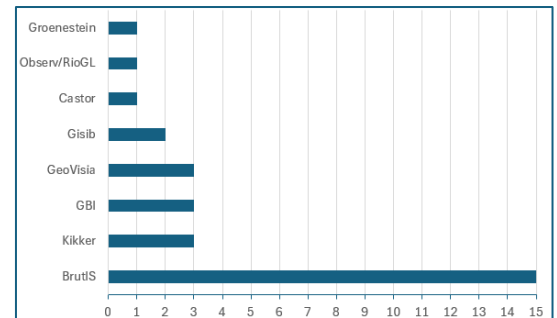
- de organisatie van het databeheer (bezetting en werkwijzen),
- de (ervaringen met de) in gebruik zijnde beheerapplicaties,
- het kennisniveau rond GWSW,
- de mate van GWSW-implementatie en de aandachtspunten daarbij,
- het gebruik van de GWSW- en PDOK-server (voor uitwisseling van gegevens),
- het nut en de mogelijkheden om met GWSW de samenwerking te versterken,
- de kansen en ambitie om in samenwerking de GWSW-implementatie verder te brengen.

Uit de inventarisatie blijken grote verschillen tussen de diverse gemeenten (en het waterschap) in de mate waarin GWSW onder de aandacht is en reeds wel/niet wordt toegepast. In algemene zin constateert Duopp dat er voor zowel koplopers, middenmoters als achterblijvers zinvolle vervolgstappen mogelijk zijn.

Hieronder volgen enkele algemene bevindingen uit de inventarisatie.

Rioolbeheerapplicaties

Bij gemeenten zijn diverse rioolbeheerapplicaties in gebruik. Het meest gangbare beheerpakket is BrutIS (15x), gevolgd door Kikker (3x), GBI (3x), Geovisia (3x) en Gisib (2x). Gemeente Amersfoort (BrutIS), Apeldoorn (GBI+ BritIS), Elburg (Castor) en Utrechtse Heuvelrug (BrutIS) zijn bezig met een aanbestedingstraject voor hun rioolbeheerapplicatie.

Rioolbeheerapplicaties en GWSW-kennis

Er is doorgaans (te) weinig kennis over wat er mogelijk is in de eigen beheerapplicatie. Van de 29 gemeenten hebben 16 gemeenten wel eens contact met hun leverancier over GWSW. Ook is er weinig bekend over welke GWSW-eisen je in een aanbestedingstraject zou moeten meegeven aan leveranciers. Tot op heden is er niet één leverancier die een volledig GWSW-conforme beheerapplicatie kan leveren.

Veel voorkomende beperkingen zijn dat zijn dat beheerpakketten (nog) niet voor alle voorkomende objecten en constructies voldoende mogelijkheden bieden om de naamgeving en/of de samenstelling (opbouw) GWSW-conform te registreren. Het stellen van de juiste aanbestedingseisen is de (enige) manier om de markt te stimuleren hun applicaties door te ontwikkelen!

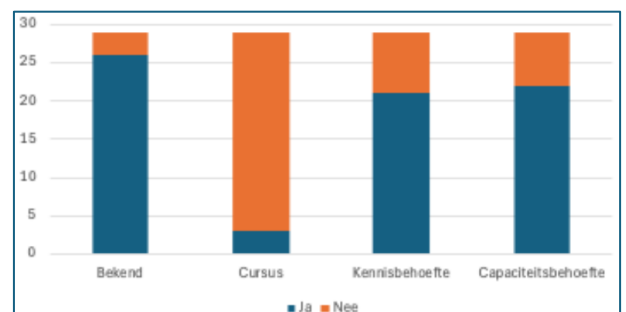
Export-functionaliteit rioolbeheerapplicaties

Verder beschikken (nog) niet alle beheerapplicaties over een (automatische) exportfunctionaliteit om de rioolbeheergegevens naar de GWSW-server te brengen. De beheerapplicaties BrutIS, Kikker, Observe/RioGL en Groenestein Rioolbeheer beschikken wel over een export-knop maar deze werkt helaas (nog) niet feilloos; de kopie op de GWSW-server wijkt immers in alle gevallen af van de oorspronkelijke dataset in de eigen beheerapplicatie! Om deze reden hebben 9 gemeenten een eigen (tijdelijke) op maat conversietool laten ontwikkelen.

Werkproces rond dataverwerking en GWSW

Bij het merendeel van de gemeenten en het waterschap worden datamutaties 'enigszins' gecontroleerd. Er is echter geen vast protocol voor de GWSW-conforme verwerking van revisies. Daarmee bestaat er risico op onduidelijke en willekeurige werkwijzen (o.b.v. persoonlijke voorkeuren).

De inhoudelijke kennis over GWSW is bij de meeste geïnterviewden summier of niet aanwezig. Het bestaan van de GWSW-standaard is bekend maar over de precieze inhoud hiervan is bij de meesten weinig tot niets bekend.

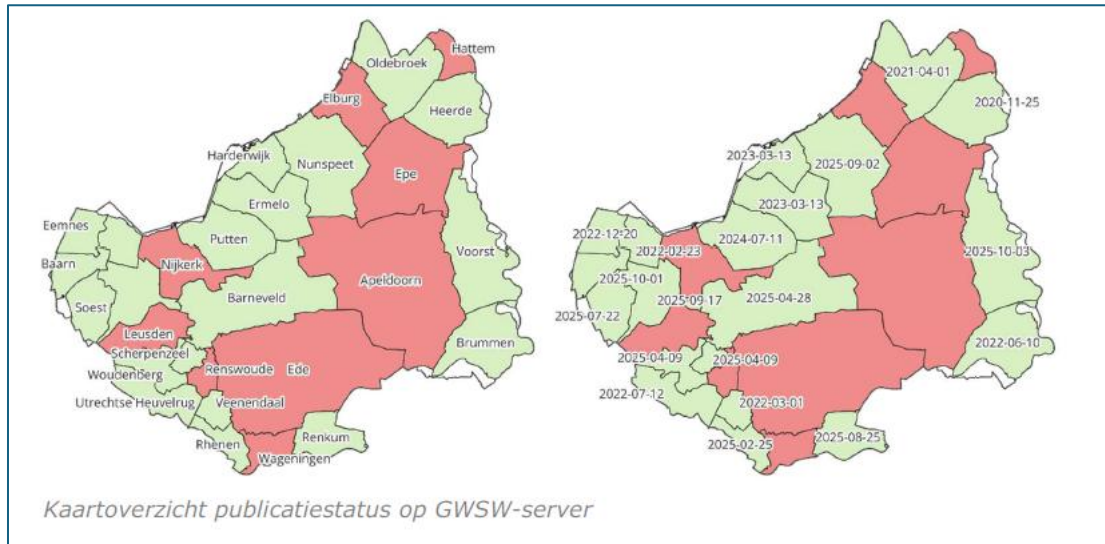

Naast kennisgebrek vormt bij de meeste gemeenten de beperkte personele capaciteit een belemmering om de GWSW-implementatie structureel aan te pakken en verder te brengen. De capaciteitsbehoefte richt zich daarbij in eerste instantie op de vertaling van de huidige dataset naar de GWSW-naamgeving.

Publicatie op de GWSW-server

Van de geïnterviewde 29 gemeenten en het waterschap hebben 20 gemeenten en het schap hun rioolbeheerdata op de GWSW-server gepubliceerd. Voor 9 van deze 20 gemeenten geldt dat de data op de GWSW-server een eerste test betreft die niet wordt geactualiseerd. Verder wordt door 11 van de 20 gemeenten de GWSW-server gebruikt voor het uitwisselen en delen van data. Onderstaande afbeelding geeft een samenvattend kaartbeeld (bron: Rioned-site, status sep. 2025).

Kaartoverzicht publicatiestatus op GWSW-server

Samenvatting

Resumerend zijn de volgende algemene conclusies te trekken uit de inventarisatie:

- Ondanks dat men weinig inhoudelijke kennis heeft van GWSW wordt de potentie ervan gezien.
- Deze potentie is vooralsnog grotendeels on(der)benut gebleven vanwege kennis- en/of capaciteitsgebrek. Men staat positief tegenover samenwerking om dit kennis- en/of capaciteitsgebrek op te heffen.
- Het zou daarbij helpen om een heldere ambitie en doelstelling voor deze GWSW samenwerking te stellen waarmee gaandeweg (met het beschikbaar komen van GWSW-gerelateerde toepassingen) de meerwaarde voor de eindgebruiker steeds duidelijker gaat worden.
- De personele capaciteitsbehoefte richt zich bij het merendeel van de gemeenten in eerste instantie op de migratie van de huidige dataset naar de GWSW-naamgeving. Voor een aantal koplopers ligt de behoefte meer op de verdere GWSW-decompositie van rioolobjecten en constructies om zo eenvoudig(er) vanuit de rioolbeheergegevens een hydraulische rekenmodel te kunnen opbouwen (bijv. voor een SSW).
- Omdat rioolbeheerapplicaties nog niet beschikken over een (goede) exportfunctionaliteit belemmert dit de uitwisseling en ontsluiting van rioolbeheergegevens en het (optimaal) gebruik van de Rioned-services op de GWSW-server (zoals de diverse nulmetingen).

DEEL 3. Ambitievoorstel & GWSW-routekaart (basis+uitgebreid)

Op basis van de hiervoor besproken uitkomsten hebben we in een *initiatiefgroepje* - met ook Wolter Tijssen, Johan Timmerman, Theo Heimensen, Bram de Vries en Marijke Jaarsma - gesproken over een concreet voorstel om in de komende 2,5 jaar de GWSW implementatie in onze werkregio te realiseren bij alle gemeenten en het waterschap.

- Welke stappen zijn nodig?
- Hoe kunnen we vanuit 'de kracht van collectief', als PWVE en Waterschap de individuele gemeenten en het waterschap daarin ondersteunen en deels ontzorgen (het werk uit handen nemen).

Hieronder benoemen we de stappen die wij zo voor ons zien.

1. Bepalen van een gezamenlijke ambitie

Voor het organiseren van een gezamenlijke aanpak is het natuurlijk nodig dat we het met elkaar eens zijn over het doel wat we willen bereiken. In dit geval gaat het om een plan van aanpak om tot een uniform basisniveau te komen in de registratie en ontsluiting van onze rioolbeheersystemen. Maar ook op het waarborgen van de continuïteit, c.q. het (minimaal) op basisniveau blijven.

In ons initiatiefgroepje zijn we tot onderstaande ambitie gekomen.

Wordt deze door iedereen gedeeld?

Ambitievoorstel

Alle gemeenten binnen het PWVE en het waterschap zijn per einde 2027 'GWSW-proof' conform de Rioned-standaard, op minimaal 'basis niveau'.

Per 2028 leveren zij - tenminste maandelijks - hun meest actuele informatie in het rioolbeheerpakket uit aan de GWSW-server. Dit gebeurt bij voorkeur middels een geautomatiseerd proces. De GWSW-data van alle partners is tevens te raadplegen via PDOK.

2. Inzetten op GWSW – route, op weg naar 2028

We hebben de firma Duopp ook gevraagd om een **GWSW-Routekaart** op te stellen voor ons, om stapsgewijs als individuele gemeente en waterschap op een minimaal **collectief basisniveau** van GWSW te komen.

Dit stappenplan maakt onderscheid naar een Basisroute (GWSW-conforme naamgeving) en een Uitgebreide route (GWSW-conforme opbouw/samenstelling van objecten) bestaande uit de volgende stappen/werkzaamheden:

Nr	Stap
Basisroute (gericht op naamgeving)	
1	Basis GWSW-registratie in beheerapplicatie: migreren dataset naar GWSW-naamgevingen
2	Gegevens exporteren naar GWSW-server met maatwerk export-knop
3	Gegevens controleren (MdsPlan- en MdsProj-nulmetingen op GWSW-server) incl. analyse en prioriteren v/d resultaten resulterend in een mutatie-adviesnotitie
4	Verwerken mutatie-advies (3) in beheerapplicatie
Uitgebreide route (gericht op detaillering)	
5	Uitgebreide GWSW-registratie in beheerapplicatie: GWSW-cf opnemen gegevens voor hydr. modelleren (decompositie objecten)
6	Gegevens exporteren naar GWSW-server met maatwerk export-knop (idem stap 2)
7	Gegevens controleren (Hyd-nulmeting op GWSW-server) incl. analyse en prioriteren v/d resultaten (mutatie-adviesnotitie)
8	Verwerken mutatieadvies (7) in beheerapplicatie
<i>Eenmalige inzet t.b.v uitgebreide route</i>	
9	Opstellen handleiding per applicatie voor GWSW-cf registreren voor hydr. modelleren

Dit stappenplan biedt een gestructureerde werkwijze om GWSW geïmplementeerd te krijgen. Daarbij kan het nodig blijken om de stappen 1 t/m 4 (Basisroute) en 5 t/m 8 (Uitgebreide route) iteratief te doorlopen.

3. **Collectief ontwikkelen en aanbesteden van Ondersteuningsaanbod**

Uit de inventarisatie van firma Duopp blijkt dat niet alle gemeenten op hetzelfde niveau zitten van deze 9 stappen.

Ook blijkt het voor gemeenten (te) veel gevraagd om te zijn en/of kennis ontbreekt om nu tot minimaal het basisniveau te komen.

Maar andere gemeenten willen juist graag verder en extra stappen zetten in het gebruik van GWSW.

Diverse beheerpakketten vereisen aparte handleidingen ('export-knoppen') om op de Rioned-server te komen.

In het initiatiefgroepje hebben we de volgende uitgangspunten besproken (nog niet vastgelegd):

- Maatwerk is wenselijk.
- Extra 'handjes' en kennis is wenselijk .
- Export-knop /handleiding per beheerpakket kan zondermeer collectief ontwikkeld worden.
- PWVE treedt op als opdrachtgever.
- Waterschap is in principe bereid om projectleiding te nemen in dit proces van clustering, aanbesteding en aansturing.
- In de (afval)waterteams kan dit verder worden besproken met gemeenten en uitgewerkt.
- De extra investeringen die dit vraagt, kunnen we misschien deels financieren uit de begroting van het PWVE (is al rekening mee gehouden voor 2026), deels met een bijdrage via Rioned (vraag staat uit), deels met bijdrage van WsVV, deels met bijdragen van derden (waaronder DPRA-subsidie Provincie Gelderland) en deels met eigen bijdrage gemeenten.

In de initiatiefgroep hebben we nagedacht over een aantal ondersteunings-modules voor gemeenten:

- i. *Collectieve inhuur van 'extra handjes' om gegevens om te zetten naar GWSW, te exporteren en te muteren (uitvoeren van stappen 1 t/m 4).*
Dit besteden we aan voor een groep van gemeenten, per beheerpakket (dus alle Brutus-gemeenten bij elkaar, etcetera). De firma Duopp heeft berekend dat de kosten voor het doorlopen van de stappen 1 t/m 4 gemiddelde genomen in totaal zo'n €7.500,- per gemeente zouden moeten kosten. (zie hierboven over de ideeën voor dekking van deze extra investering).
- ii. *Collectieve opdracht voor ontwikkeling van de 'export-knoppen' c.q. handleidingen per beheerpakket. (éénmalige inzet)*
Voor 'Brutus' hebben we als PWVE al opdracht gegeven voor het opstellen van een handleiding, Deze wordt getest bij Baarn-Soest, als onderdeel van hun SSW-proces.
Voor de andere beheerpakket die binnen het PWVE in gebruik zijn, moeten we dat nog doen.
- iii. *Een 'plus-aanbod' voor gemeenten die al op basisniveau zijn.*
Er zijn al gemeenten die nagenoeg volledig voldoen aan het 'basisniveau'. Hier zien wij een kans om de meerwaarde van de 'uitgebreide route' te onderzoeken. Welke extra inzichten en sturingsmogelijkheden biedt de extra detaillering binnen het GWSW de gemeenten? Welke hydrologische modelleringen zijn mogelijk? Hoe helpt dat gemeenten en waterschap?
Dit vraagt maatwerk en nadere afspraken. Concreet zou dat kunnen leiden tot een 'bijdrage-regeling' per gemeente, in de orde van stap i.
Waterschap is in principe bereid om ook hier projectleiding te nemen.
- iv. *Back-up organisatie*
Deze aanpak vraagt wel om continuïteit, gegevens dienen voldoende up-to-date te zijn en te blijven, ná 2027.
Gemeenten zullen dat zelf moeten doen. Of zullen daar collectief zelf extra handjes voor moeten organiseren. Dit is een onderwerp om nader uit te werken in 2027, wellicht?!
Een idee is ook om op het niveau van het UVT meten & monitoren een vraagbaak/deskundigheid te organiseren over GWSW (zodat gemeenten hulp kunnen vragen wanneer nodig).

Tot zover gaan de gedachten.

Hierover gaat de initiatiefgroep graag het gesprek aan met gemeenten, in het ambtelijk platform en in de (afval)waterteams en bij gemeenten individueel.

Deze ambitie is ook als één van de PWVE-regioprojecten opgenomen in het nieuwe programmaplan 2026-2030.